

3 ta' Ġunju, 1994

Imħallfin:-

S.T.O. Prof. Giuseppe Mifsud Bonnici, LL.D. - President

Onor. Joseph D. Camilleri B.A., LL.D.

Onor Joseph A. Filletti B.A., LL.D. A.R.HIST.S.

Reginald Micallef *et noc*

versus

Godwin Abela *et noc*

**Ritrattazzjoni - Applikazzjoni Hażina tal-Liġi - Art 811(e)
tal-Kodiċi ta' Proċedura**

Biex jiġi deċiż jekk kienu hemm applikazzjoni hażina tal-liġi, il-fatti tal-kawża ma jistgħux jiġu eżaminati mill-ġdid. Lanqas jistgħu jiġu valutati jew interpretati b'mod ieħor, għajr kif ġew valutati u interpretati fis-sentenza attakkata. Ikun hemm lok għal ritrattazzjoni fuq dan il-motiv jekk, fuq dawk, il-fatti kif jirrizultaw ippruvati, ikun jidher li l-Qorti applikat disposizzjoni tal-liġi flok disposizzjoni oħra li kellha proprjament tiġi applikata. Jekk jirrizulta li s-sentenza impunjata tkun applikat il-liġi korretta għall-fatti tal-kaz, xorta waħda ma hemmx lok għal ritrattazzjoni fuq il-motiv tas-subinċiż (c) nonostante li l-interpretazzjoni mogħtija mill-Qorti li dik il-liġi tkun korretta. Biex ikun hemm lok għal

ritrattazzjoni fuq dan il-motiv irid jintwera li l-Qorti fis-sentenza impunjata applikat il-liġi t-tajba b'mod hazin.

Gie kemm-il darba rritenut illi r-rimedju huwa wiehed straordinarju in kwantu deroga għall-prinċipju fundamentali li l-gudikat jikkostitwixxi l-liġi bejn il-kontendenti. Dan ir-rimedju għalhekk jista' jiġi invokat biss fil-każijiet tassattivament elenkati fil-liġi u inoltre d-disposizzjonijiet relattivi għandhom jiġu interpretati ristrettivament.

Il-Qorti sabet illi l-lanjanza ta' l-attur kienet illi l-Qorti applikat il-liġi hazin u mhux applikat il-liġi hazina liema lanjanzi ma jinkwadrawx rwiehom fil-konċett ta' "applikazzjoni hazina tal-liġi" u ħadhet għalhekk il-Petizzjoni tar-Ritrattazzjoni.

Din il-Qorti ppronunzjat din is-sentenza fis-16 ta' Marzu, 1992:-

'Il-Qorti:-

Rat iċ-ċitazzjoni pprezentata fl-Onorabbli Qorti tal-Kummerċ, li permezz tagħha l-atturi, fil-kwalita' tagħhom hawn fuq imsemmija, wara li ppremettew - illi s-socjetà *Carmelo Gauci Limited* importat għewwa Malta minn Spanja wiehed u disghin (91) "bundles" jew *pallets chipboard* li waslu Malta fuq il-vapur Dwejra II, kif jirriżulta mill-polza tal-karigu dok. A1 u A2; illi meta din il-merkanzija giet skarikata mill-vapur u giet iddepositata taht il-kustodju tal-konvenuti, "*The Cargo Handling Co. Ltd.*" minhabba xita qawwija li waqgħet qabel l-importatur ma seta' jirtira l-merkanzija tieghu l-injam sofira danni kbar, kif gie rrelatat fis-"survey" magħmula mill-Mediterranean Survey Bureau, Dok. B, u jiġi spjegat fit-trattazzjoni tal-kawza; illi għal dawn id-danni l-kumpanija assikuratriċi, kif kienet obligata,

hallset lill-importatur is-somma ta' disat elef seba' mija u sbatax-il lira (Lm9,717), u ghalhekk giet issurrogata fid-drittijiet ta' l-importatur (Dok. C); u peress li minhabba n-nuqqas ta' kura mistennija u mehtiega minn depożitarju, is-soċjetà '*The Cargo Handling Co. Ltd.*' hija responsabbli għall-hsara li grat;

I.-istanti talbu, għar-raġunijiet premissi -

1. Illi l-konvenuti nomine jġu ddikjarati responsabbli għall-hsara u dannu fuq premissi; u,

2. Illi l-istess konvenuti nomine jġu kkundannati jhallsu lill-atturi nomine s-somma ta' Lm9,717 , bl-interessi kummerċjali mid-data tal-pagament. Bl-ispejjeż kontra l-konvenuti nomine.

Rat in-nota ta' l-eċċezzjonijiet tal-konvenuti Godwin Abela et nomine, li biha qalu li t-talbiet attriċi, in kwantu diretti kontra s-soċjetà '*The Cargo Handling Co. Ltd.*' huma infondati fil-fatt u fid-dritt u għandhom jġu miċhuda bl-ispejjeż, stante li s-soċjetà msemmija kkunsenjat il-merkanzija fl-istess stat u ammont li rċevietha, (fol. 16);

Rat in-nota ta' l-eċċezzjonijiet ulterjuri ta' l-istess konvenuti nomine, li biha qalu (fol. 43);

1. illi minghajr preġudizzju għall-eċċezzjonijiet diġà ssollewati, it-talbiet attriċi huma infondati fil-fatt u fid-dritt, stante li l-konvenuti nomine hadu l-prekawzzjonijiet kollha neċessarji skond il-liġi, u qdew il-funzzjonijiet tagħhom bid-diligenza kollha ta' '*bonus paterfamilias*' mistennija minnhom, kif jġi ampjament ippruvat waqt it-trattazzjoni tal-kawża;

2. illi fit-tieni lok, u bla preġudizzju għal dak premiss, ai termini ta' l-artikolu 6 (3) (a) (iii) tal-Port Ordinance 1962, il-konvenuti nomine mumhiex responsabbli għal kwalunkwe hsara/nuqqas ikkawżati mill-'*flood*' u/jew '*tempest*' proprio, kif jirriżulta fil-każ odjern, fejn addirittura l-atturi stess qed jallegaw li fil-perjodu rilevanti niżlet xita qawwija u straordinarja;

Rat id-digriet ta' l-Onorabbli Qorti tal-Kummeré tat-27 ta' Novembru, 1985 li bih, fuq talba tal-konvenuti nomine, ordnat il-kjamata fil-kawża tad-Direttur tal-Port (fol. 51);

Rat in-nota ta' l-eċċezzjonijiet ta' l-istess ikkjamat fil-kawża (fol. 59), li biha qal-

1. illi kontestwalment ma' l-istess nota l-eċċipjent qieghed jippreżenta rikors sabiex jitqieghed barra mill-kawża, u dana peress li huwa qatt ma messu gie kkjamat fil-kawża odjerna, stante li fil-vesti ta' konvenut wiehed m'ghandux jezerċita azzjoni kontra iehor taht dan il-pretest;

2. illi subordinatament u minghajr preġudizzju għas-sueċċipit, huwa ma jistax jiġi kkundannat a bażi tal-premessi u t-talbiet ta' l-atturi nomine, u għalhekk għandu jiġi lliberat mill-osservanza tal-gudizzju;

3. illi wkoll minghajr preġudizzju għas-sueċċipit, il-preskrizzjoni ta' kwalsijasi azzjoni kontra l-ikkjamat in kawża fuq indikat, *ai termini* ta' l-artiklu 2258 tal-Kodiċi Ċivili; u,

4. illi fil-meritu, l-allegazzjonijiet li jistghu jiġu imputati fuqu huma għal kollox infondati fil-fatt u fid-dritt;

Rat is-sentenza moghtija mill-Onorabbli Qorti tal-Kummerċ fl-ismijiet premissi fit-28 ta' Lulju, 1989 li biha ċaħdet l-eċċezzjonijiet kollha tal-konvenuti Godwin Abela u John Cavallo nomine, u laqgħet it-talbiet attriċi fil-konfront tagħhom biss u konsegwentement iddikjarat lill-istess konvenuti nomine unikament responsabbli għall-ħsara msemmija fil-korp ta' din is-sentenza, u tikkundannahom ihallsu lill-atturi nomine s-somma hawn fuq imsemmija ta' Lm9,717.00,0 bl-imghax kummerċjali kif mitlub fiċ-ċitazzjoni;

Fl-ahharnett illiberat lill-ikkjamat fil-kawża, Direttur tal-Portijiet, mill-osservanza tal-gudizzju;

L-ispejjeż kollha jithallsu mill-konvenuti Abela u Cavallo nomine, u dan wara li rat u kkunsidrat dak li ġej;

Illi l-fatti tal-każ huma dawn: is-soċjetà kummerċjali *Carmelo Gauci Limited* importat minn Spanja 49 *pallets* 'Melamine Faces Chipboard' u 42 *pallets* 'Veneered Chipboard'. Din il-merkanzija, b'kollox 91 *pallets*, tghabbiet fuq il-vapur 'Dwejra II' fil-port ta' Gandia fil-31 ta' Ottubru, 1983 u skond il-'*bills of lading*' (fol. 5 u 6 tal-proċess) tghabbiet '*Clean on Board*', u ma ġiex pretis il-kuntrarju minn hadd mill-kontendenti f'din il-kawża. Il-vapur wasal Malta fl-4 ta' Novembru, 1983, u dik il-gurnata jew jumejn wara l-merkanzija thattet regolarment u giet stivata fuq il-moll mis-soċjetà konvenuta '*The Cargo Handling Co. Ltd*', li hija l-kuntrattur uniku nkarigata mid-Direttur tal-Portijiet għal dan l-iskop. Gara però li bejn l-4 u l-5 ta' Novembru għamlet ix-xita, u niżlet fi kwantità ferm akbar bejn it-8 u-9 tax-xahar, bil-konsegwenza li ngabar kwantità kbira ta' ilma, m'oghla xi pied jew pied u nofs fuq il-moll, u b'hekk il-merkanzija msemmija xxarret minn taht u anki mil-ġnub tagħha

u ġratilha hsara kbira. Is-soċjetà importatriċi kienet assikurata għal din il-merkanzija ma' l-atturi nomine, li wara li ġiet ikkonstatata l-hsara minn 'surveyor' indipendenti (impjegat tas-soċjetà Mediterranean Survey Bureau Limited), hallsu lill-istess soċjetà importatriċi l-kumpens relattiv ta' Lm9,717 u ġew debitament issurrogati fid-drittijiet tagħha (fol. 15). B'hekk permezz ta' din il-kawża l-atturi nomine qed jitolbu rimbors minghand is-soċjetà 'The Cargo Handling Co. Ltd.' ta' l-ammont minnhom imhallas. Fuq talba tal-konvenuti Abela u Cavallo għan-nom ta' din is-soċjetà konvenuta ġie kkjamat fil-kawża id-Direttur tal-Portijiet;

Illi sew il-konvenuti Abela u Cavallo nomine, u kemm id-Direttur tal-Portijiet issollewaw diversi eċċezzjonijiet, li se jiġu kunsidrati separatament. M'hemmx dubju però li l-hsara ġrat wara li l-merkanzija kienet thattet minn fuq il-vapur, u waqt li kienet tpoġġiet fil-kustodju tas-soċjetà 'The Cargo Handling Co. Ltd';

Illi s-sottomissjonijiet ta' din is-soċjetà konvenuta jistgħu jiġu aggruppati kif ġej -

1. li s-soċjetà kkunsinnat il-merkanzija fl-istess stat u ammont li rċevietu;

2. li tteihu minnha l-prekawżjonijiet kollha neċessarji għall-konservazzjoni tal-merkanzija u qdied il-funzjonijiet tagħha bid-diligenza kollha ta' bonus paterfamilias;

3. li fi kwalunkwe każ is-soċjetà konvenuta m'għandhiex tiġi tenuta responsabbli in vista ta' dak li jipprovdi l-artiklu 6(3)(a)

(iii) tal-Ports Ordinance, 1962, u partikularment minhabba li l-kawża tal-hsara kienet *'flood'*; u/jew *'tempest'*; u

4. li hija mhix responsabbli in vista ta' dak li jipprovdi r-Regolamenti ta' l-1966 dwar il-Portijiet Taqsima VII Numru 90;

Illi dwar l-ewwel sottomissjoni tas-soċjetà konvenuta, din hija evidentement insostenibbli. Infatti l-merkanzija in kwistjoni tghabbiet *'clean on board'* il-vapur Dwejra II, kif jirriżulta mill-poloż tal-karigu relattivi, u ma jirriżultax li niżlet minn fuq il-vapur b'xi hsara. Ghall-kuntrarju jirriżulta li l-hsara *grat waqt* li l-merkanzija kienet fil-kustodju tas-soċjetà konvenuta;

Illi dwar it-tieni sottomissjoni, kif inhu risaput id-Direttur tal-Portijiet, ghan-nom tal-Gvern ta' Malta, kien hatar u nkariga lis-soċjetà konvenuta bhala kuntrattur esklussiv ghall-attivitajiet dwar l-immaniggjar ta' merkanzija importata jew esportata, fil-portijiet. Skond il-klawsola numru 4 ta' l-Ewwel Skeda tal-Ftehim relattiv (kopja esibita fol. 72/96 tal-proċess), *'The Contractor'* (jigifieri s-soċjetà konvenuta) -

'shall perform and be responsible for the whole operation of shore-handling in respect of the cargo that is

'(a) in the case of any import cargo from the time of receiving such cargo from the ship's labour, slings or other appliances until the time of delivery to the consignee or his Agents or to Customs Bonded Warehouses.'

Illi mbagħad skond il-klawsola 5(1) ta' l-istess skeda, l-espressjoni *'Shore-handling'* tinkludi, fost l-oħrajn, f'każ ta' hatt ta' merkanzija, li tirċievi l-istess merkanzija minn fuq il-vapur u

teħodha fil-kustodja tagħha, inkluż *'on any open quay'*, u l-obbligu, skond il-paragrafu (j) -

'to perform such other operations as may be necessary for the efficient reception and eventual delivery of discharged cargo into or from a port area.'

Fl-ahħarnett, għal dak li huwa rilevanti għall-kawża odjerna, skond il-klawsola numru 10 ta' l-Ewwel Skeda -

'The Contractor shall during the continuance of this Agreement keep at the contractor's own expense the transit sheds, loading bank and stacking grounds, wharves, quays and roads within all enclosed port areas used by him in good and clean order to the satisfaction of and in accordance with the directives of the Director of Ports and shall not allow any obstruction or refuse to remain therein or thereon';

skond il-klawsola 3(a) tat-Tieni Skeda -

'All services and work agreed to be performed by the Contractor hereunder shall be carried out at the Contractor's sole responsibility.'

u skond il-klawsola numru 4 tat-Tieni Skeda, il-kuntrattur hu responsabbli lejn *'any interested parties'* għall-ħsarat li jiġru minhabba nuqqas ta' prekawzjonijiet da parti tiegħu, jew minhabba htija jew negligenza tiegħu jew ta' l-impjegati tiegħu, u l-paragrafu (c) iġhid testwalment hekk:

'Should the Director of Ports be joined in any suit arising out of any claim as aforesaid in this clause, the Contractor shall save

harmless and keep indemnified the Director of Ports from and against any such claim including all costs incurred by the Director of Ports.

Illi meta l-konvenuti nomine (b'distinzzjoni ta' l-ikkjamat fil-kawża, li jsir ukoll konvenut għall-finijiet tal-liġi) irċevew il-merkanzija in kwistjoni wara li thattet minn fuq il-vapur, flok ma poġġewha fix-'*sheds*', l-ahjar mizura ndikata għall-kwalita' tal-merkanzija in kwistjoni, stivawha fuq il-moll barra, xi żewġ pulzjeri biss 'il fuq mill-art, għax jghidu li ma kienx hemm wisa' fix-'*sheds*'. Ikomplu jghidu, però, li hadu l-prekawzzjonijiet necessarji billi għattewha bil-canvas ossija bl-inċirajjet. Gara iżda, kif intqal hawn fuq li għamlet hafna xita u bejn it-tixrib li hadet direttament u bejn l-ilma li assorbiet minn dak li ngabar fuq il-moll billi dan ma skulax għal kollox mit-toqob li hemm fl-art, jew għax f'it fin-numbru, jew għax kienu miżdudin, l-istess merkanzija garrbet hsarat irrimedjabbli;

Illi s-'*surveyor*', Frank Sammut, li eżamina l-merkanzija sew fuq il-moll u kemm fl-imhażen tas-soċjetà importatrici bejn il-11 u t-18 ta' Novembru, 1983, qal li l-merkanzija kienet '*heavily wetted and soaked in water*', u li ma kinetx '*adequately covered*', u kienet '*covered on top, leaving the sides exposed to weather conditions*'. Meta xehed huwa qal (fol. 30): 'Fuq il-merkanzija kien hemm tarpauline (kanvas), pero' kien inefficjenti għaliex kien xi f'it imqatta' u l-merkanzija ma kinetx mghottija tajjeb. Dan l-ilma kollu kien ikkawżat ukoll għaliex il-'*gutters*' tal-port kienu mblukkati bid-debris li akkumula ruhu. Kien hemm kwazi pied ilma ma' kullimkien. Suppost li l-injam jinżamm fix-'*shed*'. Rajt lin-nies ihammlu l-'*gutters*'.

Illi tenut kont tan-natura tal-merkanzija (li malli tixxarrab, kif

inhu risaput, jiġriha hsara kbira u rrimedjabbli) u taż-żmien tas-sena meta waslet Malta (l-istagun tax-xita), u tal-fatt li l-konvenuti jew l-impjegati taghhom (ara xhieda ta' Joseph Cassar (fol. 49) u Joseph Paris (fol. 97) kienu jafu li kull meta tinzel ix-xita dejjem kien jingabar l-ilma fil-post fejn tqieghdet l-istess merkanzija (xi żewġ pulzjeri biss 'il fuq mill-art), flit jista' jkun hemm dubju li l-konvenuti, bhala depositarji, ma hadux hsieb daqskemm depositarju huwa bil-ligi mistenni li 'jiehu fil-kustodja ta' hwejġu' (art. 1899 Kodiċi Ċivili), speċjalment meta wiehed iqis li l-konvenuti nomine huma depositarji eskusivi ta' merkanzija tali u jithallsu għall-kustodja taghhom (art. 1900) - kustodja li għandha tkun dik ta' **bonus paterfamilias** (art. 1900 ikkombinat ma' l-artiklu 1132). Għalhekk, il-konvenuti wrew negligenza u htija fl-esekuzzjoni ta' l-obbligi taghhom, u għandhom iwieġbu għall-hsarat ikkawżati hawn fuq imsemmija;

Illi dwar it-tielet sottomissjoni, li timpinġi fuq in-natura tal-forza maggura jew il-każ fortuwitu, l-artiklu invokat jeżimi lid-Direttur tal-Portijiet jew il-kuntrattur, skond il-każ, minn kull responsabbiltà għall-hsara fil-merkanzija li tigri minhabba, fost raġunijiet oħrajn, 'inondazzjoni' jew 'tempesta'. Issa, fil-fehma meqjusa tal-Qorti dak li ġara ma jistax jiġi kkunsidrat bhala 'inondazzjoni' għaliex l-ilma akkumula kif għamel minhabba l-fatt li jew ma hemmx toqob biżżejjed mnejn l-ilma jkun jista' jiskula, jew, kif kien aktar probabbli, minhabba hmieg li thalla jingabar fuq il-post u b'hekk sadd, totalment jew parzjalment, l-istess toqob - ċirkustanzi dawn li l-konvenut kienu jafu jew misshom kien jafu bihom. Għal dik li hija tempesta, huwa vera li fit-8 ta' Novembru għamlet hafna xita, però skond ix-xhud Major Joseph Mifsud, kap ta' l-uffiċju materjologiku f'Hal-Luqa, 'għall-perjodu Ottubru/Novembru, l-ammont ta' xita li nizlet huwa l-ammont ta' xita li normalment nistennew kull sena f'dawk l-

okkazzjonijiet. Dak iż-żmien nistennew li tinzel dik ix-xita'. Kwindi, fiċ-ċirkustanzi kollha tal-każ, il-konvenuti nomine ma jistgħux jinvokaw b'suċċess id-disposizzjonijiet ta' l-imsemmi artiklu 6 (3) (a) (iii) tal-Ports Ordinance, 1962; lanqas il-każ fortuwitu, għax dak li ġara kien prevedibbli u inevitabbli. Għalhekk, tenut kont tal-prinċipji legali fuq esposti u ta' l-obbligazzjonijiet assunti mill-konvenuti noe meta assumew l-immaniġjar ta' l-attivitajiet imsemmija tal-partijiet, japplika dak li qalet il-Qorti ta' l-Appell fil-kawża 'Mariano Sare' vs. Antonio Ellul et' (12 ta' Ġunju, 1953) -

'Id-debitur jibqa' dejjem responsabli għall-adempiment ta' l-obbligazzjoni minnu assunta, sakemm ma jippruvax li l-inadempiment kien dovut għal kawża estranea, forza maġġuri jew każ fortuwitu; b'mod li hu jibqa' dejjem tenut jekk l-obbligazzjoni ma ġietx adempita bi htija tiegħu jew ta' terzi persuni mqabbdin minnu' (Vol. XXXVII.I.197).

Illi kwazi huwa superfluwu jinghad li jekk id-depożitarju jinvoka l-każ fortuwitu bħala motiv ta' esenzjoni tiegħu mill-ħsara li ssofri l-ħaġa depożitata, il-prova tal-każ fortuwitu taqa' fuqu (Vol. XXXVII.I.440). Inghad ukoll li l-konċett tal-każ fortuwitu, jew forza maġġuri, ma jsehħx meta għall-ħsaret ikun ikkontribwixxa l-fatt, positiv jew negattiv, tal-bniedem (kif ġara fil-każ in eżami da parti tal-konvenuti nomine meta hallew il-merkanzija barra, (ta' min jghid hawnhekk li huma responsabbli għall-ippjanar ta' kif u fejn se jiddepożitaw il-merkanzija b'mod li ma tigrilhiex ħsara), u mhux protetta bizzejjed, u meta ma ottemperawx ruħhom mal-klawsola 10 ta' l-Ewwel Skeda 'kuntratt hawn fuq imsemmi). Skond il-prinċipju tad-dritt, biex ikun hemm il-każ fortuwitu mhux bizzejjed li jkun hemm avveniment insolitu (anki jekk ix-xita li għamlet kellha titqies

bhala tali) u sproporzjonat, imma wkoll li jkun inevitabbli, b' mod li ma jistax jiġi evitat bid-diligenza ordinarja tal-'*bonus paterfamilias*' (Vol. XXXVII.II.637). Ghalhekk, anki din is-sottomissjoni tal-konvenuti mhix sostenibbli;

Illi jibqa' l-ahhar sottomissjoni, li in forza taghha l-konvenuti nomine jinvolkaw id-disposizzjoni li ġejja mir-Regolament tal-Portijiet 1966 -

'Is-Superintendent jista' fid-diskrezzjoni tiegħu jordna li zebghat, żjut likwidi ohra infjammabbli, oġġetti illi fin-natura tagħhom infushom jistgħu jikkontaminaw jew jagħmlu hsara lil oġġetti ohra, u l-oġġetti speċifikati fit-Tlettax-il Skeda li tinsab ma' dawn ir-Regolamenti ma ghandhomx jiġu ddepożitati f'bini, iżda ghandhom jiġu mahżuna jew iddepożitati fil-berah, u dejjem għar-riskju biss tas-sid';

Illi m'hemmx kuntrast li l-oġġetti speċifikati fit-Tlettax l-Iskeda jinkludu, għal dak li l-aktar jista' jolqot il-każ in ezami, 'l-injam'. Minhabba f'hekk l-istess konvenuti jghidu li ma ghandhom l-ebda responsabbiltà għall-hsarat li ġraw lill-merkanzija in kwistjoni. Issa, fil-fehma tal-Qorti, din is-sottomissjoni tal-konvenuti mhix aċċettabbli għal zewg raġunijiet;

(a) il-kelma injam ma tinkludix '*chipboard*'. Huwa veru li c-'*chipboard*' huwa magħmul minn serratura jew biċċiet ta' l-injam ippressat b'xi kolla mħallta miegħu; pero' b'daqshekk chipboard ma jsirx injam, u lanqas jista' jiġi kkunsidrat bhala inkluz fil-kelma injam, għaliex, il-liġi ma tiipprovdux għal din l-estensjoni; jiġifieri ma tkoprix injam u kull prodott magħmul minnu. Iż-żewġ prodotti tant huma differenti, li l-injam ma jiġrilux hsara irrimedjabbli jekk jixxarrab, għax jista' jiġi

mnixxef, u xi drabi jiġi mpurtat appositament mhux niexef għal kollox; filwaqt li c-chipboard jiġrilu hsara irremedjabbli jekk jixxarrab;

(b) l-espressjoni 'dejjem għar-riskju tas-sid' ma teżimix 'a priori' u b'mod assolut lill-konvenuti minn kull responsabbiltà, anki jekk ma jiddux il-prekawżjonijiet indikati għall-protezzjoni tal-merkanzija jekk ihalluha fuq il-moll barra;

Illi stabbilita r-responsabbiltà tas-soċjetà 'The Cargo Handling Co. Ltd', jihtieg issa jiġi eżaminat jekk l-importatur jew l-ikkjamat fil-kawża ikkontribwewx għas-sinistru. Fil-każ ta' l-importatur, mhux biss ma giex ippruvat li kkontribwixxa b'xi mod għas-sinistru, talli lanqas jidher li kien jahti b'xi mod. Infatti, il-merkanzija thattet minn fuq il-vapur bejn l-4 us-6 tax-xahar, u ma setax imur għaliha qabel id-9 ta' Novembru minhabba s-sitwazzjoni fil-port kawża tax-xita. Ma jidhirx li kien hemm xi *undue delay* da parti ta' l-importatur biex jirtira l-merkanzija. Dwar l-ikkjamat fil-kawża, il-qagħda tiegħu trid tiġi eżaminata fil-konfront ta' l-attur u fil-konfront tal-konvenuti nomine. Fil-konfront ta' l-attur jista' jingħad li huwa vera li kien hemm okkazjonijiet meta nies tal-Gvern hammlu t-toqob hawn fuq imsemmija, dan ma jfissirx Ili b'daqshekk dak kien obbligu tagħhom; l-obbligu skond il-klawsola 10 hawn fuq imsemmija, kien tal-kuntrattur. Inoltre, dak li ġara seta' kien dovut mhux għall-fatt li t-toqob ma kinux imhammlin sewwa, imma għax huma flit u għax kien hemm hmieg fuq il-moll li saddhom, totalment jew parzjalment. Għalhekk, fil-konfront ta' l-attur dan ma jistax jitqies li kkontribwixxa b'xi mod lejn is-sinistru. Imbagħad, fil-konfront tal-konvenuti nomine, dawn, fir-relazzjonijiet interni ta' bejniethom, dejjem huma obligati li jikkumpensaw u jirrelevaw lill-ikkjamat in kawża minn kull

ammont li ghalih jista' jiġi kkundannat biex jirrimborsahom indirettament ghal xi danni li huma setghu sofrew minhabba l-aġir tiegħu, f'din il-kawża; anzi hija responsabbiltà tagħhom li jindennizzawh jekk jiġi kkundannat b'xi mod f'din il-kawża;

Illi minhabba dak li ntqal hawn fuq, m'hemmx skop li jiġu eżaminati l-eċċezzjonijiet ta' l-ikkjamat fil-kawża, għax dan ikun biss esercizzju akkademiku, u jżid l-ispejjeż tal-ġudizzju bla bżonn. Però għall-korrettezza jingħad, li peress li l-ikkjamat fil-kawża ssolleva wkoll l-eċċezzjoni tal-preskrizzjoni, il-Qorti, biex tkun korretta ser tillibera lill-istess ikkjamat fil-kawża mill-osservanza tal-ġudizzju;

Rat in-nota ta' l-appell ta' Godwin Abela noe pprezentata fis-7 ta' Awissu, 1984.

Rat il-petizzjoni ta' l-appell tal-konvenuti Godwin Abela et nomine pprezentata fit-23 ta' Awissu, 1989 li biha talbu lil din il-Qorti li jogħgobha tirrevoka s-sentenza appellata tat-28 ta' Lulju, 1989, fl-ismijiet premissi 'Reginald Micallef et nomine vs. Godwin Abela et nomine et' (Cit. Nru. 1094/84/CS) u dan in kwantu ddikjarat lill-appellanti responsabbli għall-hsarat, u in kwantu kkundannathom ihallsu s-somma ta' Lm9,717 lil-atturi bl-imghax kummerċjali u bl-ispejjeż, u minflok l-appellanti nomine għandhom jiġu lliberati minn kull responsabbiltà b'dan għalhekk lit-talbiet attriċi fil-konfront tagħhom għandhom jiġu miċhuda bl-ispejjeż kontra l-istess atturi nomine, bl-ispejjeż kollha kontra l-istess atturi nomine;

Rat ir-risposta ta' l-appellati nomine.

Rat l-atti kollha rilevanti u opportuni.

Itrattat l-appell.

Ikkunsidrat:

Illi l-konvenuti nomine jissottomettu li l-artikolu 90 tal-*Port Regulations* jghid ċar u tond li s-Supretendent tal-Port jista' fid-diskrezzjoni tiegħu jordna li żjut, żebghat, likwidi inflammabbli, oġġetti li min-natura tagħhom jistgħu jikkontaminaw, jew jagħmlu ħsara lill-oġġetti l-oħra, u l-oġġetti l-oħra kollha elenkati fit-tleltax-il Skeda li tinsab ma' dawn ir-Regolamenti, m'għandhomx jiġu ddepożitati fil-bini iżda għandhom jiġu depożitati fil-beraħ u dejjem għar-riskju biss tas-sid. Taht it-titolu 'oġġetti maħżuna fil-beraħ' fl-imsemmija skeda hemm imsemmi ċar u tond 'l-injam';

L-ewwel aggravju ta' l-appellanti jikkonsisti fil-fatt li fil-fehma tagħhom, l-ewwel Qorti żbaljat meta sostniet li '*chipboard*' m'huwiex injam. Huma jsostnu li dan m'huwa xejn hlief kwalità ta' injam u ċjoè biċċiet ta' injam ippressat ma' xulxin u ma jistax jaqa' taht ebda denominazzjoni oħra hlief ta' injam. L-atturi stess fiċ-ċittazzjoni u dikjarazzjoni ġuramentata tagħhom ukoll iddeskrivew il-merkanzija '*de quo*' bħala injam. Huma jsostnu li l-legislatur f'dan il-każ uża l-kelma generika 'injam' biex din tinkludi kwalunkwe tip ta' injam. Barra minn hekk qatt ma kien hemm ebda kontestazzjoni dwar dan il-fatt;

Fit-tieni lok huma qegħdin jilmentaw mill-fatt ukoll li l-ewwel Qorti fis-sentenza tagħha sostniet li l-espressjoni 'għar-Riskju tas-Sid' ma teżimix *a priori* b'mod assolut lill-konvenuti minn kull responsabbiltà, anki jekk ma jihdux il-prekawzjonijiet indikati. Ċertament dan ma johroġx mill-art. 90 fuq iċċitat

ghaliex dan jghid ċar u tond li tali merkanzija ghandha titpogġa fil-beraħ għar-riskju tas-sid, b'mod assolut, billi tniżżlet il-kelma 'biss' qabel il-kliem tas-sid. L-appellanti jsostnu għalhekk li dak li qalet l-ewwel Qorti jmur kontra dak li jipprovdni l-artikolu 90 u b'hekk dan gie miġjub fix-xejn;

L-appellanti jissottomettu wkoll li l-iskop li l-merkanzija importata tiġi maħżuna huwa biex il-Gvern jassikura ruħu li d-dazju jithallas qabel din tiġi rilaxxjata lill-importatur u bla ebda telf ta' żmien. Is-sid ikun jaf fejn hi maħżuna l-merkanzija u għalhekk hija responsabbilità tiegħu biex jirtira bla ebda telf ta' żmien. Fil-fatt f'dan il-każ l-importatur dam ma mar għaliha xi hamset ijiem u dan nonostante l-fatt li ma kellu xejn xi jżommu milli jagħmel hekk;

Fit-tielet lok l-appellanti jissottomettu li d-dispożizzjonijiet tal-Kodici Ċivili dawr id-depożitarju huma soġġett għal dak li tipprovdni l-Ordinanza tal-Portijiet ta' l-1962 billi skond l-artikolu 2 ta' l-istess Ordinanza '*The provisions of this Ordinance includes the provisions of any Regulations made under this Ordinance*'. Għalhekk f'dan il-każ l-ewwel għandhom japplikaw ir-regolamenti '*de quo*' u skond dawn, il-merkanzija konsistenti f'injam li titqiegħed fil-beraħ kellha tkun hemm 'għar-riskju biss tas-sid';

Fir-raba' lok, bla preġudizzju għal dak li ntqal aktar 'il fuq, l-appellanti jsostnu li mill-provi jirrizulta li l-merkanzija in kwistjoni kienet mġhottija bit-tarpaulins u li l-ħsara li sofriet ma kinetx dovuta għal xi nuqqas da parti ta' l-appellanti iżda għall-fatt li l-post ipprovdut mhux adattat billi l-*gutters* ma setgħux ilaħħqu mal-kwantita' ta' ilma li niżel dak in-nhar. Dwar dan huma ma setgħu jagħmlu xejn billi dawn kienu jaqgħu taht ir-

responsabbilita' tad-Direttru tal-Portijiet;

Fl-ahharnett l-appellanti jissottomettu wkoll li dak li qalet l-ewwel Qorti fis-sentenza appellata dwar l-obbligi tad-depożitarju ma japplikawx għall-każ in eżami, sija minhabba l-fatt li huma kienu għamlu dak kollu li kienu tenuti jagħmlu fiċ-ċirkostanzi u sija minhabba l-fatt li f'dan il-każ skond dak li hemm fl-artikolu 90 fuq imsemmi r-responsabbilità kollha giet imqiegħda fuq is-sid u ejoè f'dan il-każ l-importatur;

Ikkunsidrat:

Illi bis-sentenza tagħha tat-28 ta' Lulju, 1989, l-ewwel Qorti ċaħdet l-eċċezzjonijiet kollha tal-konvenuti Godwin Abela u John Cavallo nomine, u laqgħet it-talbiet attriċi fil-konfront tagħhom biss. Konsegwentement l-istess Qorti rriteniet dawn il-konvenuti noe unikament responsabbli għall-ħsarat imsemmija u deskritta fl-istess sentenza u għalhekk ikkundannathom iħallsu lill-atturi noe s-somma ta' Lm9,717.00,0 bl-imghax kummerċjali kif mitlub fiċ-ċitazzjoni. Fl-ahharnett l-ewwel Qorti lliberat lill-ikkjamat fil-kawża Direttur tal-Portijiet, mill-osservanza tal-ġudizzju u ordnat li l-ispejjeż jigu ssopportati mill-konvenuti Abela u Cavallo nomine;

Issa minn eżami tal-petizzjoni tal-konvenuti Abela u Cavallo nomine, jirriżulta li dawn ma appellawx mis-sentenza appellata fejn din illiberat lill-ikkjamat fil-kawża mill-osservanza tal-ġudizzju. In fatti l-appellanti noe fl-istess petizzjoni qegħdin jitolbu lil din il-Qorti biss, li tirrevoka s-sentenza appellata in kwanta ddikjaratahom responsabbli għall-ħsarat 'de quo' u kkundannathom iħallsu s-somma fuq imsemmija lill-atturi noe u minflok tilliberahom minn kull responsabbilità għall-istess ħsarat

u b'hekk tiegħad it-talbiet attriċi fil-konfront tagħhom. Lanqas ma jidher li fir-risposta ta' l-appell tagħhom l-atturi noe ppevalixxew ruħhom mill-appell prinċipali tal-konvenuti noe, u interponew appell inċidentali fuq l-istess haġa. Għalhekk jidher li l-operat ta' din il-Qorti huwa ristrett għall-indagazzjoni fuq il-kwistjoni tar-responsabbiltà o meno tas-soċjetà '*The Cargo Handling Company Ltd.*' għall-hsarat ilmentati mill-atturi noe. Il-Qorti għalhekk sejra tinvesti l-allegazzjonijiet ta' l-atturi noe fil-konfront tas-soċjetà '*The Cargo Handling Company Ltd.*', filwaqt li tiegħu konjizzjoni ta' l-eċċezzjonijiet minnha ssollewvati;

Ikkunsidrat:

Illi l-fatti li taw lok għal din il-kawża huma s-segwent. Is-soċjetà *Carmelo Gauci Ltd.* importat f'Malta minn Spanja 91 *bundles Chipboard* li waslu Malta mal-Vapur Dwejra II fl-4 ta' Novembru, 1983. Din il-merkanzija giet skarikata min fuq il-vapur u ddepożitata taht il-kura u kustodja tas-soċjetà konvenuta '*The Cargo Handling Company Ltd.*' Waqt li kienet hekk iddepożitata l-merkanzija '*de quo*' sofriet hafna hsarat minhabba xita qawwija li kienet niżlet. Reginald Micallef l-attur ghas-soċjetà assikuratriċi li magħha kienet assikurata l-istess merkanzija mar jaraha fil-Warehouse ta' l-assikurat tagħha f'Santa Venera u sab li l-maġġor parti taċ-'*Chipboards*' kienu kollha mxarrba. Minhabba l-kobor tal-hsara, l-atturi noe ddeċidew li jqabbd u Surveyor indipendenti u għalhekk qabbd lil Frank Sammut tal-Mediterranean Survey Bureau Ltd. Dan eżamina l-merkanzija u għamel is-Survey Report (Dok. B.) fil-11 ta' Novembru, 1983. Wara gie prodott biex jixhed fil-kawża;

Dan ix-xhud kien diġà sema' bil-hsara kbira sofferta minn diversi '*consignments of timber*' (fol. 8) li giet ikkawżata

'following torrential rain that fell over the Island the previous day, most of the timber had suffered extensive wetting'. (ara Survey Report). Fir-rappport tieghu huwa qal li f'hafna każijiet kien hemm tarpaulins mixhuta fuq il-bundles/pallets ta-Chipboard, però dawn kienu mixhutin fuqhom fuq il-parti ta' fuq *'leaving the sides of these pallets exposed to the weather conditions'*. Huwa utili għall-każ in eżami li jiġi ċċitat is-segwenti paragrafu zghir tas-Survey Report. *'It was observed that as a result of the torrential rain which fell over the island on the 8th November (75.6mm) the port area was nearly all flooded as the water drainage was insufficient. Large number of bundles and stacks of timber were completely immersed in pools of water approximately 1 ft. to 1.5 ft. deep'*. (fol.8.);

Il-konsenji kollha ta' l-injam li kien hemm stokkjati fil-pjazza (spazju) ta' quddiem ix-*'sheds'* kollha sofrew hsara u dan minhabba *'flooding of the Port area'* kif wal l-istess surveyor. Mir-ritratti tak-merkanzija in kwistjoni a fol. 14 tal-proċess, jirrizulta li din kienet tinsab f'kaxxi ta-*'triple'* magħmulin apposta. Iċ-*'Chipboard'* kien għewwa mdawwar bil-polythene qabel l-injam ta' barra. Issa s-Surveyor fl-aħhar tar-rappport tieghu jgħid *'that the damages occurred due to the heavy rainfall as the commodity was not given adequate protection'*. Huwa però xehed li *'most of the drainage gutters in the Port area were blocked and consequently extensive flooding also occurred'*. Dak li qal fir-rappport tieghu, l-istess xhud ikkonfermah bil-ġurament waqt ix-xhieda tieghu (fol. 30);

Issa fil-kawża xehed ukoll John Cassar il-Foreman tas-soċjetà konvenuta. Dan jgħid li hu kien inkarigat biex jgħatti l-merkanzija *'de quo'* kif fil-fatt għamel bit-tarpaulins. Dak in-nhar però billi niżlet hafna xita, l-ilma tela' fil-*'yard'* mill-art u ċ-

Chipboard ixxarrab minn taht. Il-*bundles* kienu mqieghda xi żewġ pulzieri oghla mill-art billi kienu fuq pallets. Dan ra lit-toqob fl-art li kienu maħsuba biex jghaddi l-ilma minnhom ma kinux kbar biżżejjed u b'hekk beda jingema' l-ilma u jitla'. Kull meta tinżel hafna xita dejjem kien jingema' l-ilma minħabba f'hekk. Dan qal ukoll fix-xhieda tiegħu li meta t-toqob ikunu mistuħu sewwa, dawn ilaħħqu ma' l-ilma kollu li jkun hekk u li sa fejn jiftakar hu, l-aktar li tela' ilma fil-'*yard*' kien dak in-nhar. Dak in-nhar il-merkanzija kienet mgħottija bit-tarpualins. Dwar dak li xehed dwar dan l-istess John Cassar jinsab ikkorroborat bix-xhieda ta' Joseph Paris, Superintendent tal-kumpanija konvenuta kif ukoll mid-dikjarazzjoni tal-haddiema tagħha li ma gietx ikkontestata u sa ċertu punt anki minn dak li hemm fis-Survey Report;

Mix-xhieda prodotti u provi oħra fil-proċess jirriżulta wkoll ippruvat li titfaċċia problema kbira ta' l-ilma fil-'*yard*' fejn jitpogġa l-injam u dan kull darba li tinżel hafna xita, u dan minħabba l-fatt li d-*drains* li hemm fil-*gutter* huma inadekwati biex jieħdu volum kbir ta' l-ilma u li jinstaddu ta' spiss. Issa bejn id-Direttur tal-Portijiet u l-kumpanija '*The Cargo Handling Company Ltd*' hemm kuntratt li jirregola r-relazzjonijiet ta' bejniethom. Minn dan jirriżulta li l-'*outside maintenance*' mhix responsabbiltà tal-konvenuti nomine iżda tad-Direttur tal-Portijiet. Jidher ukoll li dan il-ftehim ta' bejniethom dejjem gie interpretat miz-żewġ partijiet fis-sens li t-tnaddif tat-toqob tad-*drains* ta' fuq il-moll kien wiehed mill-obbligati li jaqgħu fuq id-Direttur tal-Portijiet. In fatti hu stess xehed li dawn it-toqob kienu dejjem innaddfa regolarment mill-impjegati tal-*Public Works Marine Section* iżda l-'*clearance*' ta' '*obstructions*' mir-*refuse* fuq il-mollijiet u l-'*yard*' kien jaqa' fuq il-kumpanija konvenuta. L-impjegati tal-Gvern kienu jnaddfu t-toqob 'from time to time' kull

meta jinformatom is-Senior Wharf Inspector Reno Spiteri. L-istess Reno Spiteri xehed u kkonferma dan kollu bil-ġurament;

Minn dan kollu ghalhekk fil-fehma tal-Qorti ġew stabbiliti s-segwenti fatti:

1. li meta l-merkanzija għaddiet f'idejn is-soċjetà konvenuti, din tqiegħdet fil-*Yard* barra li hemm quddiem ix-'*sheds*', mgħottija bit-tarpauline u mqiegħda żewġ pulzieri oghla mill-art;

2. li waqt li l-istess merkanzija kienet hemm sakemm ġiet irtirata mill-importatur xi hamest ijiem wara niżlet kwantità kbira ta' xita;

3. li d-*drains* li hemm fil-*Yard* biex jiehdu l-ilma tax-xita m'humiex ideali biex jaqdu l-iskop li għalih saru, u dak in-nhar di piu' kienu miżdudin u b' hekk tela' l-ilma fil-*Yard* m'ghola pied jew pied u nofs;

4. li minhabba f'hekk il-mekanzija '*de quo*' ixxarbet minn taht għal fuq u kkawżat hsara lill-injam; u

5. li z-*żamma tad-drains* '*de quo*' li stat tajjeb, nodfa u miftuħin hija r-responsabbiltà tad-Direttur tal-Portijiet;

Ikkunsidrat:

Illi fir-raba' eċċezzjoni ssollewata mill-konvenuti nomine' fin-nota tagħhom tad-9 ta' Settembru, 1988, huma eċċipew li ma kienux responsabbli għall-hsara sofferta mill-awtur ta' l-atturi nomine u dan in vista ta' dak li jipprovdu r-Regolamenti ta' l-1966 dwar il-Portijiet Taqsima VII Nru. 90. Skond dan l-artikolu

s-Supretendent jista' fid-diskrezzjoni tieghu, jordna li zebghat, żjut, likwidi ohra inflammabbli, oġġetti li fin-natura tagħhom infushom jistghu jikkontaminaw jew jagħmlu hsara lill-oġġetti l-ohra, u l-oġġetti speċifikati fit-tleltax l-Iskeda li tinsab ma' dawn ir-regolamenti m'għandhomx jiġu ddepożitati f'bini iżda għandhom jiġu mahżuna jew iddepożitati fil-berah u dejjem għar-riskju biss tas-sid'. Issa fit-tleltax l-Iskeda nsibu lista ta' oġġetti li għandhom jiġu ddepożitati fil-berah. Fost l-oġġetti hemm imsemmija nsibu *'injam'*;

L-atturi noe appellati kontra din l-eċċezzjoni tal-konvenuti nomine qegħdin jissottomettu li l-Ports Regulation 1966 huma sottomessi għall-Port's Ordinance 1962 billi dawn haġġu mill-Ministru ai termini ta' l-Artikolu 12 ta' l-istess Ordinanza. Issa skond l-Artikolu (1) (b) tal-Ports Ordinance *'The Superintendent of Ports shall carry on business of carrier by land or water, Wharfing, warehouseman or lighterman or any other business connected therewith'*. Skond l-Artikolu 6 (3) imbagħad, meta d-Direttur tal-Portijiet jew il-kuntrattur skond il-każ jeżerċita l-poteri msemija fil-para (b) u (d) ta' l-istess artikolu, *'the provisions of the Civil Code, relating to carriers by land or water or to deposit as the case may be, shall apply subject to the provisions of this Ordinance'*. Fil-każ imsemmi fl-Artikolu 6 (3) (a) però, is-Superintendent tal-Portijiet jew il-kuntrattur skond il-każ *'shall in no case be liable for loss, misdelivery, detention or damage to goods'* fil-każijiet imsemmija fis-sitt paragrafu li jista' jkun rilevanti għall-każ in eżami huwa para (iii) fejn jissemnew *'flood'* u *'tempest'*;

Minn dan l-atturi qegħdin jiġbdu l-konkluzjoni li għalhekk ir-regolamenti ta' l-1966 huma soġġetti għall-Ordinanza ta' l-1962 li tissoġġetta l-aġir tas-Superintendent għad-dispożizzjonijiet tal-

Kodiċi Ċivili rigward id-depożitu fejn ma jkunx eskluż mill-eċċezzjonijiet ikkontemplati fl-Artikolu 6 (3) (a) u b, L-atturi noe jsostnu li minhabba f'hekk, il-kumpanija *'The Cargo Handling Co. Ltd.'*; hija soġġetta ghar-responsabbiltà tal-liġi Ċivili ta' depożitarja rigward l-injam ta' l-assikurat tagħhom billi dan thalla barra fl-apert minghajr ma kien mghotti sew u bla ma kien tpogġa fuq *'stand'* biex ma jmissx ma' l-art. Il-frazi *'at the sole risk of the owner'* fir-regolamenti ghalhekk ghandha tiġi interpretata bhala soġġetta, bhala liġi sussidjarja ghal-liġi ta' l-Ordinanza;

Il-Qorti eżaminat dawn is-sottomissjonijiet ta' l-atturi noe u hasbet fit-tul fuqhom iżda ma tarax li ghandha tilqagħhom u dan ghar-raġunijiet segwenti:

1. billi m'hemmx konflitt bejn l-Artikolu tar-Regolamenti u dak ta' l-Ordinanza 1962 billi l-Artikolu 6 ta' l-Ordinanza tal-Port 1962 jgħid speċifikatament li *'the provisions of the Civil Code shall apply subject to the provisions of this Ordinance'*;

2. billi fl-Artikolu 2 jingħad li *'the provisions of this Ordinance includes the provisions of any regulations made under this Ordinance'*.

3. billi kieku ma kienx hekk, ir-regolament 90, u speċjalment fejn dan b'riferenza ghal ċerti oġġetti jagħti l-fakoltà lis-Superintendent tal-Portijiet li jordna li dawn *'will be stored or deposited in the open, and always at the sole risk of the owner - jingieb fix-xejn'*;

4. billi l-istess Artikolu 6 ta' l-Ordinanza 1962 iċċitat mill-atturi noe fis-Subsection 4 jiddisponi li *'the provisions of this Section shall not be construed as limiting any power of the*

Director of Ports conferred by or under any other provisions of this Ordinance or the provisions of any other enactment;

5. billi l-obbligazzjonijiet tas-soċjetà konvenuta huma rregolati primarjament bl-Ordinanza u bir-regolamenti mahruġin taħtha, u biss in linea sussidjarja u sekondarja bil-Kodiċi Ċivili;

Ghall-fini ta' l-Artikolu 90 u t-Tleltax-il Skeda tar-Regolamenti tal-Port 1966 il-Qorti hi tal-fehma li kuntrarjament għal dak li qalet l-ewwel Qorti fir-rigward, il-kelma 'injam' hija kelma ġenerika użata apposta mil-legislatur biex tinkludi kwalunkwe tip ta' injam u kompożizzjoni tiegħu. Fil-fatt *Chipboard*, m'hu xejn hlief biċċiet ta' l-injam ippressati flimkien u ma jista' jaqa' taħt ebda denominazzjoni oħra hlief ta' injam. Minn eżami ta' l-Artikolu 90 li t-Tleltax-il Skeda jidher li l-liġi riedet tinkludi kull kwalità ta' injam billi l-iskop tagħha huwa li ma jigux mahżuna b'bini ċerti tipi ta' oġġetti lli jkunu ta' perikolu f'każ ta' nar;

Għal dawn il-motivi din il-Qorti qiegħda taqta' u tiddeċidi billi tilqa' l-appell tal-konvenuti appellanti Godwin Abela et nomine u għalhekk tirrevoka s-sentenza appellata mogħtija mill-Onorabbli Qorti tal-Kummerċ fl-ismijiet premissi fit-28 ta' Lulju, 1989 fejn din sabet lill-konvenuti noe appellanti responsabbli għall-ħsarat fil-merkanzija ta' l-assikurat ta' l-atturi noe, imsemmija fiċ-ċitazzjoni u prevja li tilqa l-eċċezzjoni ulterjuri tal-konvenuti noe appellanti, tiċhad it-talbiet ta' l-atturi nomine bl-ispejjeż taż-żewġ istanzi kontrihom';

II Il-Petizzjoni ta' l-attur għar-ritrattazzjoni.

Illi fis-16 ta' Ġunju, 1992, l-attur ippreżenta petizzjoni sabiex

il-kawża deċiża bl-imsemmija sentenza tiġi ritrattata a bażi ta' l-artikolu 811(e) tal-Kodiċi ta' Organizzazzjoni u Proċedura Ċivili (Kap.12), ċjoè minhabba applikazzjoni hażina tal-ligi;

Illi l-attur, fil-petizzjoni tiegħu, spjega l-lanjanzi tiegħu dwar is-sentenza impunjata u talab li l-istess sentenza tiġi mħassra għar-ragunijiet imsemmija u talab li tiġi ordnata r-ritrattazzjoni tal-Kawża;

III Ir-Risposta tas-soċjetà konvenuta

Illi s-soċjetà konvenuta opponiet it-talba għar-ritrattazzjoni għal diversi ragunijiet fosthom in-nullità tal-petizzjoni (i) billi l-attur ma semmiex il-ligi li kien imissha giet applikata, kif kellu jagħmel fil-petizzjoni, ai termini ta' l-artikolu 816 ta' l-imsemmi Kodiċi; u (ii) billi l-istess petizzjoni ma saritx *ai termini* bl-artikolu 811(e) għaliex l-attur qiegħed jattakka l-interpretazzjoni tal-ligi mogħtija espressament fis-sentenza impunjata u għalhekk mhux il-każ li s-sentenza impunjata u għalhekk mhux il-każ li s-sentenza applikat il-ligi hażin;

IV Il-Konsiderazzjonijiet ta' din l-Qorti.

1. Illi fl-udjenza tas-17 ta' Mejju, 1994, gie verbalizzat, għal kull buon fini, li l-partijiet kienu qegħdin jirrinunzjaw għar-rikuża tas-Sinjorija Tiegħu l-Onorevoli President billi r-ritrattazzjoni tirrigwarda sentenza ta' din il-Qorti li kienet presjeduta minnu. F'dik l-istess seduta d-Difensuri ttrattaw dwar jekk ir-ritrattazzjoni kinetx ammissibbli jew le u l-kawża thalliet għal-lum għas-sentenza fuq dan il-punt;

2. Illi għalhekk irid jiġi eżaminat jekk fil-każ odjern

jirrikorrux iċ-ċirkostanzi li jintitolaw lill-attur li jitlob li l-kawża deciza bis-sentenza impunjata tiġi trattata mill-ġdid minhabba li applikat il-liġi hażin. It-talba ta' l-attur hija b'żewġ fuq is-subinċiż (e) ta' l-artikoli 811 tal-Kodiċi ta' Organizzazzjoni u Proċedura Ċivili (Kap. 12) li jipprovdi li kawża deciza b' sentenza mogħtija fi grad ta' appell tista' tiġi ritrattata:-

'(e) jekk is-sentenza tkun applikat il-liġi hażin'.

L-istess subinċiż jispjega u jfisser aħjar dan il-motiv ta' ritrattazzjoni b'dawn il-kliem testwali:-

'Għall-finijiet ta' dan il-paragrafu, jitqies li kien hemm applikazzjoni hażina tal-liġi, fil-każ biss li d-deċiżjoni, meta l-fatt kien tassew kif stabbilit fis-sentenza attakkata, ma tkunx skond il-liġi, basta li l-kwistjoni ma tkunx dwar interpretazzjoni ta' liġi, li fuqha l-Qorti tkun espressament tat deċiżjoni';

3. Illi biex jiġi deċiż jekk kienx hemm applikazzjoni hażina tal-liġi, il-fatti tal-kawża ma jistgħux jiġu eżaminati mill-ġdid. Lanqas jistgħu jiġu vvalutati jew interpretati b'mod ieħor, għajr kif ġew ivvalutati u interpretati fis-sentenza attakkata. Ikun hemm lok għal ritrattazzjoni fuq dan il-motiv jekk, fuq dawk il-fatti kif jirriżultaw ippruvati, ikun jidher li l-Qorti applikat disposizzjoni tal-liġi flok disposizzjoni oħra li kellha proprjament tiġi applikata. Jekk jirriżulta li s-sentenza impunjata tkun applikat il-liġi korretta għall-fatti tal-każ, xorta waħda ma hemmx lok għal ritrattazzjoni fuq il-motiv tas-subinċiż (e) nonostante li l-interpretazzjoni mogħtija mill-Qorti lil dik il-liġi tkun skorretta. Biex ikun hemm lok għal ritrattazzjoni fuq dan il-motiv, irid jintwera li l-Qorti, fis-sentenza impunjata, applikat il-liġi l-hażina għall-każ, u mhux li applikat il-liġi t-tajba b'mod hażin;

4. Gie kemm-il darba rritenut illi r-rimedju tar-ritrattazzjoni huwa wiehed straordinarju, inkwantu jikkostitwixxi deroga għall-prinċipju fundamentali li l-gudikat jikkostitwixxi l-ligi bejn il-kontendenti. Dan ir-rimedju, għalhekk, jista' jiġi invokat biss fil-każijiet tassattivament elenkati fil-ligi u inoltre, id-dispożizzjonijiet relattivi għandhom jiġu interpretati ristrettwalment;

5. Wara lil ngħataw il-prinċipju l-aktar fundamentali li għandhom jirregolaw ir-rimedju partikolari invokat mill-attur, irid jingħata, issa l-isfond fattwali u legali tal-każ odjern. Bażikament, il-Qorti kellha tiddeċiedi jekk is-soċjetà konvenuta kinetx responsabbli jew le għall-ħsara kbira li garrab l-assikurat ta' l-attur, meta dan kellu kwantità kbira ta' *'melamine u veneered faced chipboard'* fil-kustodja tas-soċjetà konvenuta. Irrizulta li s-soċjetà konvenuta stakkjat din il-merkanzija fl-apert, xi żewġ pulzjeri mghollija mill-art fix-xahar ta' Novembru, f'post fejn kien jingema' l-ilma meta tagħmel ix-xita. Effettivament, għamlet hafna xita, ingabar hafna ilma hemm, tant li kien hemm għoli ta' pied jew pied u nofs ilma u dan l-ilma kkawza danni kbar fiċ-*chipboard*. L-attur irritjena li s-soċjeta konvenuta kienet responsabbli għal din il-ħsara. Is-soċjetà konvenuta rrispingiet din il-pretensjoni billi invokat ir-Regolament 90 tar-Regolamenti ta' l-1966 dwar il-Portijiet u t-Tlettax-il Skeda li tinsab ma' l-istess regolamenti;

Ir-Regolament 90 jgħid inter alia li s-Superintendent jista' fid-disrezzjoni tiegħu jordna li ċerti merkanzija, fosthom l-oġġetti speċifikati fl-imsemmija Skeda Tlettax, tinħażen fil-berah u dejjem għar-riskju biss tas-sid. Din l-iskeda, fost oġġetti oħra ssemmi *'injam'*;

Biex jipprova jinnewtralizzza din id-difiża tas-soċjeta konvenuta, l-attur iċċita l-artikolu 6(3) ta' l-Ordinanza Dwar il-Portijiet (Kap. 170), li jagħmel appikabbli għall-każ ta' magazzinagg id-disposizzjonijiet tal-Kodiċi Ċivili dwar id-depożitu, apparti xi eċċezzjonijiet partikolari li jissemmew;

6. Illi s-sentenza impunjata interpretat il-kelma 'injam' fl-imsemmija Skeda bhala li tinkludi kwalunkwe tip ta' injam u kompożizzjoni tiegħu u għalhekk ikkunsidrat iċ-*chipboard* in kwistjoni bhala oġġett li seta' jinħazen fil-beraħ għar-riskju tas-sid. Is-sentenza impunjata ma laqgħetx is-sottomissjonijiet ta' l-attur u abraċċjat, invece, it-teżi tas-soċjeta konvenuta;

7. Illi din il-Qorti issa sejra tiċċita diversi brani mill-petizzjoni ta' ritrattazzjoni ta' l-attur, liema brani jikkontjenu l-kritika tiegħu għas-sentenza impunjata u r-ragunijiet tiegħu għaliex il-kawża għandha tiġi ritrattata minhabba applikazzjoni hażina tal-ligi;

L-attur ikkritika s-sentenza impunjata billi din:-

'ma għamlitx apprezzament tajjeb tar-regolamenti fundamentali li jiggvernaw dan il-każ li timponi fuq is-Superintendent tal-Port id-dover li juża diskrezzjoni fil-hażna tal-merkanzija de quo;'

'Il-Qorti ta' l-Appell ikkunsidrat li l-art. 90 tar-Regolamenti tal-Port ta' l-1966, inkluża l-Iskeda XIII tar-Regolamenti tat 'il-konvenuti appellanti dritt li jhallu din il-merkanzija, notorjament delikata, fix-xita, fejn jingema' ilma, mtella' żewġ pulzjeri biss mill-art;'

‘Is-Superintendent kellu jeżerċita **diskrezzjoni**. Il-punt tad-diskrezzjoni huwa element essenzjali fir-regolament 90 u dan gie injorat’;

‘It-tezi tal-Qorti - li l-Cargo Handling m’ghandhiex ir-responsabbiltà ta’ depożitarju taht il-liġi Ċivili u li m’ghandhiex id-‘*duty of care*’ ta’ *bonus pater familias*, u li l-Port Ordinance 1963 Artikolu 6(3) li tghid li l-Cargo Handling hija sugġetta ghar-responsabbiltà tal-liġi Ċivili ta’ depożitarju hija subordinata ghall-Art. 90 u Skeda XIII tar-regolament - hija żbaljata u ovvjament applikazzjoni hażina tal-liġi Maltija;’

‘Il-konvenuti ma kinux raġonevoli meta hallew ‘*veneered/melamine coated chipboard*’, anki jekk issejthilhom injam, fil-berah fix-xita. fejn jafu u jammettu li jingema’ ilma kull darba li taghmel xita qawwija, *fix-xahar ta’ Novembru u ma jgholluha biżżejjed mill-art*. Din ma hijiex eżerċizzju ta’ awtorità jew poter;’

8. Illi dawn il-brani mill-petizzjoni ta’ l-attur juru, minghajr ebda ombra ta’ dubbju. li l-lanjanza ta’ l-attur ghas-sentenza impunjata m’hijiex li din is-sentenza applikata xi liġi hażina iżda invece li s-sentenza applikat il-liġi korretta iżda tat interpretazzjoni hażina ta’ l-istess liġi u b’hekk applikat il-liġi t-tajba iżda b’mod hażin. L-attur qiegħed jilmenta li s-sentenza attakkata injorat il-kwistjoni tad-diskrezzjoni li tissemma fir-Regolament 90. Qiegħed jilmenta lis-sentenza kienet skorretta meta interpretat il-kelma ‘injam’ li tissemma fl-Iskeda XIII bhala li tinkludi ‘*chipboard*’; u, fi kwalunque każ, kien hemm uzu hażin ta’ disrkezzjoni u negligenza meta s-soċjetà konvenuta hażnet dan iċ-*chipboard* (anke jekk ‘injam’) fl-apert, f’post mhux adegwat,

f'xahar tax-xita, minghajr ma hadet ebda prekawżjoni sabiex tipproteġih adegwament milli jixxarrab u jiġi rrovinat. L-attur isostni li s-sentenza impunjata ma interpretatx tajjeb l-artikolu 6(3) tal-Kap. 170 u b'hekk eskcludiet id-dispożizzjonijiet tal-Kodiċi Ċivili dwar il-kuntratt tad-depożitu għall-każ ta' magazzinaġġ in kwistjoni;

9. Illi fil-fehma tal-Qorti dawn il-lanjanzi kollha ta' l-attur, anki fl-ipotesi li huma legalment fondati, ma jaghtux lok għar-ritrattazzjoni tal-kawża, għaliex dawn il-kwistjonijiet jinvolve interpretazzjoni ta' disposizzjonijiet ta' liġi li fuqhom il-Qorti fis-sentenza impunjata, tat espressament id-deċiżjoni tagħha. Dawn il-lanjanzi konsegwentament ma jinkwadrawx ruħhom fil-konċett ta' 'applikazzjoni hażina tal-liġi' fis-sens ristrett ta' l-artikolu 811(e) tal-Kap. 12;

10. Illi l-artikolu 816 tal-Kap. 12 jiddisponi li meta l-petizzjoni għar-ritrattazzjoni tkun ibbażata fuq il-mottiv ta' applikazzjoni hażina tal-liġi, 'l-attur għandu jsemmi l-liġi li kien imissha għet applikata'. Dan ir-rekwiżit huwa nieqes mill-petizzjoni odjerna, x'aktarx għaliex l-attur ma setax jindika xi disposizzjoni oħra li kellha tiġi applikata, billi l-lanjanzi kollha tiegħu huma bażikament mibnija fuq l-istess disposizzjonijiet li ġew effettivament applikati fis-sentenza impunjata, iżda li l-attur jaghtihom interpretazzjoni differenti minn dik li nġhatatilhom fl-istess sentenza;

11. Illi għalhekk din il-Qorti tikkonkludi li r-ritrattazzjoni invokata mill-attur ai termini ta' l-artikolu 811(e) tal-Kap. 12 ma hijiex ammissibbli fil-każ odjern;

Għal dawn il-motivi:-

Tiddeċidi billi tichad it-talbiet ta' l-atturi nomine kkontenuti fil-petizzjoni għar-ritrattazzjoni tal-kawża - bl-ispejjeż kontra tagħhom.
